

ΕΝΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Είναι πασίγνωστο πώς τα κοντσέρτα για πιάνο που άφησε κληρονομιά στην ανθρωπότητα ο κορυφαίος των Μουσουργών Μπετόβεν, είναι στο σύνολό τους πέντε και απ' αυτά τὸ ένα μόνο είναι γραμμένο σὲ μι ὄφ., τὸ γνωστὸ κ' ὡς «Αὐτοκατορικὸ Κοντσέρτο». Ἐν δὲ ὡς λίγα χρόνια πρὶν ρωτοῦσατε ὁποιοδήποτε ἂν ὑπάρχουν κ' ἄλλα θ' ἀπαντοῦσε μὲ πεποίθηση ἀρνητικά.

Παρ' ὅλ' αὐτὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1948 πρωτοπαίχθηκε στὴ Γαλλία, ἀπὸ τὴν **PRO — MUSICA** ὀρχήστρα καὶ μὲ διεύθυνση τοῦ δισιμίου Ἀρχιμουσικοῦ **Paul Paray**, τὸ ... ἔκτο κοντσέρτο γιὰ πιάνο τοῦ Μπετόβεν (καὶ δεύτερο σὲ μι ὄφ.)

Στ' ἀλήθεια δὲν πρόκειται γιὰ φάρσα. Πραγματικὰ ὁ Μπετόβεν ἔγραψε 6 κοντσέρτα γιὰ πιάνο. Τώρα γιὰ τὸ ἕνα απ' αὐτὰ ἔμεινε στὴν ἀφάνεια καὶ σχεδὸν ἄγνωστο θὰ τὸ ποῦμε στὶς παρακάτω γραμμές.

Κι' ἀρχικὰ τὸ κοντσέρτο αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ συνθέσκει ὁ Μπετόβεν τὸ 1874, σὲ ἡλικία 14 χρονῶν (ὁ ἴδιος νόμιζε γιὰ πολὺ καιρὸ ὅτι τὸ ἔγραψε σὲ ἡλικία 12 χρονῶν κ' αὐτὸ λόγῳ τῆς, ἅς τὴν ποῦμε, φιλοδοξίας τοῦ πατέρα του, ποὺ ἀπέκρυψε τὴν ἡλικία του γιὰ νὰ τὸν λανσάρῃ ὡς «παιδί θαύμα», σάν τὸν μικρὸ Μότσαρτ.) Τὸ πρωτόπαϊξε δὲ κατὰ πάσαν πιθανότητα στὴν **Bonn Court** κ' ἴσως κ' ἄλλοῦ. Ἀπ' τὸ κοντσέρτο αὐτὸ φαίνεται, ὅτι κ' ἂν δὲν μπορούσε νὰ συγκριθῆ μὲ τὸν Μότσαρτ ὡς «παιδί θαύμα» ἐν τούτοις εἶχε, σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, ἐξελιχθῆ σ' ἕναν πιανιστὰ μὲ πολὺ ἀξιόλογη τεχνικὴ ἂν κρίνομεν ἀπ' τὴ μοναδικὴ αὐτὴ ἐργασία τὸν παιδικὸν τὸν χρόνον.

Πάντως, ἀπ' τὴν πρώτη του σχεδὸν ἐμφάνισή τὸ κοντσέρτο αὐτὸ μπῆκε στὴν ἀφάνεια ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Μπετόβεν, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἔταν πῆγε στὴ Βιέννη τὸ εἶχε πάρει μαζί του, τὸ παραμέρισε ἔταν κατάλαβε πόσο μικρὸ ἦταν συγκρινόντάς του μὲ τὰ κοντσέρτα τοῦ Μότσαρτ. Δὲν τὸ δημοσίωσε ποτέ, ἀλλὰ τὸ χειρόγραφο φέρνει διορθώσεις ποὺ ἔγιναν ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν Μπετόβεν, ὅπως καὶ τὸν τίτλο του γραμμένο μὲ τὸ χέρι του: «Κοντσέρτο γιὰ πιάνο ἢ πιάνο — φόρτε **Ludwig Van Beethoven** σὲ ἡλικία 12 χρονῶν», πράγμα τὸ ἀποκλείει κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὴ γνήσια προέλευση τοῦ ἔργου αὐτοῦ τοῦ μεγαλοφάνταστου μουσουργοῦ.

Τὸ χειρόγραφο τοῦ κοντσέρτου βρισκόταν στὴν κικατοχὴ τῆς οἰκογενείας **Artaria**, μέχρι τοῦ 1890, ἡ ὁποία τὸ κληρονόμησε ἀπ' τὸν **Domenico Artaria**, διευθυντὴ φημισμένου ἐκδοτικοῦ οἴκου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, φίλου τοῦ Μπετόβεν καὶ συλλέκτη αὐτογράφων πολλῶν συνθετῶν ὅπως τῶν **Haydn, Schubert** καὶ ἄλλων. Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ χειρογράφου τοῦ κοντσέρτου αὐτοῦ ὑκενθυμίζεται δημοσίως τὴν 5η Νοεμβρίου 1827, ὁπότε συμπεριλήφθη στὸν κατάλογο αὐτογράφων καὶ σκισσογραφημάτων καθὼς καὶ τὸν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ Μπετόβεν, ποὺ πωλήθηκαν στὸ Δημόσιο δημοπρατήριο. Ἀπ' τὸν κατάλογο αὐτὸν τὸ συμπεριέλαβε ὁ **Ignaz Ritter** τὸν **Seiffried** σ' ἕνα βιβλίο του διὰ τὴ ζοῆ τοῦ Μουσουργῶ, ποὺ τὸ ἐξέδωκε τὸ 1832 ὁ **Tobias Haslinger**.

Ἐκτοτε κατὰ καιροὺς τὸ κοντσέρτο αὐτὸ ἀναφέρεται ἀπλῶς σὲ διάφορες ἱστορικὲς μελέτες σχετικὰ μὲ τὴ ζοῆ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μπετόβεν καὶ μάλιστα ἀπὸ πολλοὺς ποὺ τὸ ἔχαν δῆ στὴ συλλογὴ τῆς οἰκογενείας **Artaria**, χωρὶς νὰ τὸ σχολιάζουν, (ὅπως ὁ **Gustav Nollbohn**, ποὺ ἐνῶ ἦταν γνώστης τῆς συλλογῆς αὐτῆς δὲν τὸ ἀνέφερε καθόλου στὸν κατάλογο τῶν μουσικῶν ἔργων τοῦ Μπετόβεν, ἀλλὰ περιορίσθηκε μόνον σὲ ὄσα ἔργα τοῦ ἔχαν ἐκδοθῆ).

Σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Μπετόβεν τὴ σπουδαιότερη καὶ σοβαρότερη μελέτη ἔκανε ὁ **Joseph Braunstein**, συγγραφέας τῆς **LEONORE OUVERTURE**, ὁ ὁποῖος περιεπέλεξε τίς περισσότερες πληροφορίες γι' αὐτὸ τὸ κοντσέρτο κ' ἔκανε τὴν πιὸ λεπτομερῆ ἀνάλυσή του, σ' αὐτὸν δὲ φεβλιονται κ' οἱ ἱστορικὲς πληροφορίες ὅπως κ' ἡ τεχνικὴ ἀνάλυση ποὺ παραθέτομε πιὸ κάτω.

Τὴν ὑπαρξὴ τοῦ κοντσέρτου αὐτοῦ ἀνέφερε σὲ μιὰ ἀγγλικὴ ἔκδοση τοῦ βιβλίου του ὁ **Seiffried** τὸ 1853, μὲ τίτλο «**BEEHOVENS STUDIEN IN GENERAL BASS, KONTRAPUNKT UND KOMPOSITIONSLEHRE**», καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι ἐνημερος τῆς ὑπαρξῆς του ὁ **Thayer**, ποὺ τὸ κατέγραψε μὲ ὄφ. 7 στὰ χρονολογικά του «**VERZEICHNIS DER WERKE BEEHOVENS**», τὸ 1865, στὰ ὁποῖα δίνει ἡμερομηνία συνθέσεως τοῦ κοντσέρτου περίπου τὸ 1784.

Ἀργότερα ὁ **Guido Adler** ἐπέστρεψε τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν του σ' αὐτὸ τὸ κοντσέρτο κ' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ καιροὺς. Στὴν Πράγα δημοσίωσε τὴν ὑπαρξὴ του τὸ 1888 γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ κοντσέρτο αὐτὸ σὲ μι ὄφ. ἀποτελοῦσε τὸ γεφύρωμα τοῦ χάσματος τοῦ κοντσέρτου σὲ πρὸ μείζ, μὲ τὸ κοντσέρτο σὲ οἱ ὄφ. ἔφ. 19. Αὐτὸ δείχνει ὅτι εἶχε μελετήσει σοβαρὰ τὸ ἔργο αὐτὸ, ἄσχετα ἂν οἱ ἀπόψεις του δὲν γίνηκαν δεκτικῆς. Μὲ τὸ κοντσέρτο αὐτὸ ἀσχολήθηκαν ἐπίσης κ' οἱ **Hans Engel**, σὲ πραγματικὰ του τοῦ 1925, ὁ **Herman Deiters**, 25 χρόνια ἐνωρίτερα, καθὼς καὶ ὁ **Ludwig Schiedermair** στὸ ἔργο του «**DER JUNGER BEEHOVEN**» (ὁ νεότερος Μπετόβεν).

Ὁ **Braunstein** ο' ἐπιστολή του ἀναλύει μ' ἀκριβεία τὸ ἔργο, μέτρησε δὲ διάρκειά 130 μέτρα στὴν ἐξήγησή τοῦ πρώτου μέρους, καὶ στὸ δεύτερο μέρος (**Larghetto**) σὲ οἱ ὄφ. στὴν **A—B—A** φόρμα 84 μέτρα. Ἐνῶ τὸ τρίτο μέρος (**Allegretto**) εἶναι ἕνα **Rondo** ἀπὸ 281 μέτρα μ' ἕνα ἄλλο καὶ ὅμοιο κύριο θέμα, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται τουλάχιστον 5 φορές καὶ καταλήγει μ' ἕνα ἐκτεταμένο ἐπισόβιο στὴ μι ὄφ. ἔλ.

Ὁ μικρὸς Μπετόβεν δὲ χάνει τὴν εὐκαιρία στὸ τρίτο μέρος νὰ συνδυάσῃ τὸ **Rondo** μὲ τὴ συνάτα» γράφει ὁ **Braunstein**. Ἡ κατάληξη εἶναι **A—B—A—C—A—D—A**, τοιοῦτοτρόπος παρατροπῆς 4 διαφορτικῆς ἰδέας, ἡ κυρία ὅμως ἰδέα βασιλεύει στὸ σόλο. Ὁ Μπετόβεν τὸ ἐφαρμόζει αὐτὸ σ' ὅλα τὰ κοντσέρτα, ἐκτός ἀπὸ τὸ κοντσέρτο σὲ σὸλ μείζ. Τὸ Β χαρακτηριστίζει τὸ δεύτερο θέμα μὲ τὴ φόρμα τῆς συνάτας. Πάντως δὲν χρησιμοποιεῖται μὲ τὸ σκοπὸ ἐπεξεργασίας τοῦ θέματος ἀλλὰ ἐπιεισοδικὰ ἔρχεται καὶ φεύγει. Τὸ

С περιέχει τα σπουδαιότερα στοιχεία που έρχονται σ' αντίθεση ρυθμικής κι' αρμονικής αντίληψης με τα προηγούμενα. Είναι γραμμένο στην με ύφ. έλ. και σχετίζεται πολύ με τη γνωστή *Romance* του βιολιού σε σολ. μεζ. έρ. 40. Το *D* παρομοιάζει ένα επαναστατικό και αντικανονικό πνεύμα που δείχνει ότι ο μικρός Μπετόβεν εισάγει μια καινούργια ιδέα σαν δεύτερο θέμα στην επανάληψη κι' όχι, όπως συνήθως, στην τονική αλλά ξανά πάλι στη δεσποζούσα της σι ύφ.

Γενικά το έργο αυτό του Μπετόβεν, μικρό σι διάρκειας, θεωρήθηκε κάπως στεγνό και κατά συνέπεια δεν ήταν δυνατό να παιχθί χωρίς ένορχήστρωση και κατάλληλη έπεξεργασία, ώστε ν' αποτελέσει μια ολοκληρωμένη μουσικοτεχνικά σύνθεση.

Την ένορχήστρωση του κοντσέρτου αυτού έφερε σε πέρας ο μουσικολόγος *Willy Hess*, ο οποίος στήριξε την όλη έργασια του στο χειρόγραφο και στα θέματα του μέρους του πιάνου, σεβασθείς απόλυτα ώριμες πτώσεις που έκανε ο ίδιος ο Μπετόβεν' πρόσθεσε μόνο μερικά μέτρα.

Ο *Hess* άρχισε την έπεξεργασία αυτή από το τρίτο μέρος (*Rondo*) με τη συνεργασία του πιανίστα άπ' τη Ζυρίχη *Walter Frey*, που τό έπαιξε στις 6 Νοεμβρίου 1934 από τον Ραδιοφωνικό Σταθμό του *Oslo*, λίγες δε μέρες άργότερα τό επανέλαβε στην *Norrköping*.

Τό 1943 ο καθηγητής *Hess* τελείωσε την όλη έπεξεργασία του κοντσέρτου, δίνοντάς του την όριστική του μορφή.

Ο *Braunstein* πιστεύει ότι το πρωτότυπο ήταν άκόμα πιό άπλο στή πλοκή, κι' ως παράδειγμα φέρνει τό μέρος του δεύτερου βιολιού, στο πρώτο μέρος του έργου, τό όποιο περιέχει όρισμένες περιπλοκές που δε θα μπορούσαν νά παρουσιασθούν στό 1874 ούτε από τον Μπετόβεν που ήταν 12 χρονών, άλλ' ούτε κι' από κανέναν άλλο πειραμένο συνθέτη.

Η όργανική έκταση του κοντσέρτου του Μπετόβεν φθάνει μέχρι 4 όκτάβες και προσθέτει ένιστε και μία πέμπτη όκτάβα. Η όργανική όμως έπεξεργασία του *Hess* άπαιτεί 6 όκτάβες.

Άπό τό νέον αυτό έργο του μεγάλου μουσουργού τό *Rondo* είναι τό πιό ένδιαφέρον και πιό περιπετιώδες μέρος του κοντσέρτου. Θα μπορούσαμε νά πούμε ότι είναι ένα από τ' άνεξήγητα φαινόμενα της έποχής εκείνης. Κι' άπ' την άλλη πλευρά δε θα μπορούσαμε νά φαντασθούμε ποτέ πώς ο ώριμος πιά Μπετόβεν θα τελείωνε ένα έργο έτσι, όπως αυτό τό κοντσέρτο. Τό *Rondo* άπλως σταματά κατόπιν άπορρίψης της έπα-

ναλήψης του θέματος, σαν ο νεαρός τότε συνθέτης ν' ανάκαμψε έσφαικά ότι είχε γράψει άρκέτα κι' άποφάσισε νά δώσει ένα όποιοδήποτε τέλος.

Τό δεύτερο μέρος θυμίζει ένα από τά λεπτά έργα του Μότσαρτ και του *Gluck* ή του *Haydn*. Είναι μελωδικό και με πολύ λυρισμό, τό δε πιάνο σόλο είναι σολιστικό με στυλ *Rococo*. Στο μέσον του *Larghetto* ή τονικότητα βαραίνει και καταλήγει σι έκφραση μελαγχολική.

Τά θέματα του μέρους της εισαγωγής είναι άπλά και τό δεύτερο δεν διαφέρει πολύ άπ' τό πρώτο, που είναι άγνό και άλλον θυμίζει δημοτικό στρατιωτικό τραγούδι άπ' εκείνα που άφθονούσαν εκείνη την έποχή.

Ο *Hans Engel*, προσωπικότες για ό,τι άφορά τά κοντσέρτα του πιάνου του μουσουργού, νομίζει πολύ δύσκολο νά βρεθί κάποιος θεσμός μεταξύ του νεανικού έργου του Μπετόβεν με τά κοντσέρτα που έγραψε άργότερα.

Ο *Braunstein* πιστεύει ότι τό έργο αυτό του Μπετόβεν συγγενεύει πολύ μ' ένα έργο του καθηγητό του *Christlan Gottlob Neffe*, που είχε δημοσιευθί δύο χρόνια νωρίτερα και που είχε συζήτηθί πολύ άπ' τον *Irmgard Leux* στή βιογραφία του *Neffe* (δημοσιεύθηκε τό 1925). Πάντως υπάρχει όπωσδήποτε κάποια όμοιοτητα μεταξύ των δύο αυτών έργων, τόσο στα μέρη της όρχήστρας όσο και στα μέτρα που χωρίζουν τό έργο σέ τρία μέρη. Έπίσης ο *Braunstein* πιστεύει πως ο Μπετόβεν έπηρεάστηκε από τό κοντσέρτο σε λά μεζ. και σε σι ύφ. του *Dittersdorf*, γιατί αυτά τά δύο κοντσέρτα τά είχε αγαπήσει μ' όλη του την ψυχή.

Όλ' αυτά όμως δε έμποδίσαν τον εκλεκτό πιανίστα *Orazio Frugoni* νά πρωτοπαιξί τό έργο αυτό όλόκληρο, στή Γαλλία, τό αλοκαίρι του 1948, κι' όλη ή τιμή άνήκει σ' αυτόν που έδωσε έτσι στην ανθρωπότητά τό... καινούργιο αυτό κοντσέρτο του Μπετόβεν. Ο γεμάτος χαρίσματα πιανίστας αυτός, που γεννήθηκε στην Άμερική άπό Έταλούς γονείς, πρέπει νά θεωρηθί σαν ένας έξεχων Ιεραπόστολος της νεαρής ηλικίας του Μπετόβεν. Έπίσης ή Έταιρεία δίσκων «*Polydor*», που πρόβει στην άποτύπωση του ρεσιτάλ του *Frugoni* σε δίσκους, αξίζει πολλούς έπαίνους. Γιατί τώρα πιά δε μπορούμε νά θεωρήσουμε τό έργο αυτό σαν ένα κομμάτι του μουσείου, αλλά, παρ' όλο που δεν μπορεί νά λάβη θέση δίπλα στα άλλα 5 κοντσέρτα του Τιτάνα μουσουργού, ή νεανική αυτή έργασια του είναι πολύ ένδιαφέρουσα και μπορεί ν' άκούγεται σε ώρισμένες περιστάσεις όστε νά μη τί σκεπάζει ή λήθη.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΓΙΩΡΓΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΩΔΕΙΟΥ